

Östgötaspel

Östergötlands Spelmansförbund
www.ostgotaspel.com

Nummer 2, juni 2004
Årgång 4
Ansv utgivare: Jan-Erik Karlsson

Ordf Jan-Erik Karlsson
jan-erik@ostgotaspel.com

Redaktör: Sven Lönnqvist
redaktor@ostgotaspel.com

Om dragspel

Det har då och då, i folkmusikens medlemsblad, kommit insändare som handlar om hur en del dragspelare dominerar och mer eller mindre tar död på fiolspelarnas spel på folkmusikstämmer. Problemet finns och måste erkännas. Man kanske också måste säga att det finns flera instrumentkategorier, som kan ha en förödande inverkan på låtspelet.

Nu vill jag inte förmena dragspelare att spela Drömmen om Elin kompanivis, om man nu anser det vara livets högsta lycka. Vad jag vill diskutera är valet av plats och tonstyrkan.

En folkmusikstämman är en plats där den traditionella folkmusiken har företräde.

Folkmusik måste man förstå är inte det samma som folkets musik. Som folkets musik torde Schlagerfestivalen numera och Calle Jularbo förr vara de som bäst svarar mot den allmänna musiksmaken. Folkmusikstämman är däremot helt ägnad åt traditioner som bl a beskrivits i Svenska Låtar och liknande publikationer och ny musik som bygger på dessa traditioner helt eller delvis. Om nu älskare av dragspelsmusik i sin traditionella mening absolut vill vara med på folkmusikstämmer föreslår jag, att man väljer platser som inte dödar fiolspelet, nyckelharpspelet och spelet på andra traditionella instrument, när man spelar traditionell dragspelsmusik.

Med andra ord: Alla som trakterar dragspel men som vill spela folkmusik är välkomna men med den förutsättningen att dragspelaren spelar inte i dessa sammanhang första fiolen. Man måste rätta in sig i ledet och spela den traditionella musiken – inte dragspelsrepertoaren.

En sak till. Dragspelet är tonstarkt och det måste alla vi som spelar dragspel inse. En dragspelare som spelar fyrkörtigt dragspel kan lätt dränka en hel fiolsektion. Alltså,

dragspelare, välj en mer tillbakadragen attityd, tvåkörtigt utan bas t ex. Kom ihåg att samspel inte innebär att man dränker alla andra i en ljudstorm och förvandlar de andra från medspelare till motspelare.

Det senare är för övrigt ett råd som många borde ta till sig: spela inte så starkt att Du inte kan höra Dina medspelare. Spelar Du så starkt Du kan, så har Du samtidigt tagit avsked från det viktigaste på en stämman: samspelet.

Text: Jan-Erik Karlsson, musikanter med dragspel

Linköpings folkmusik- festival

Efter förra årets succé med Linköpings Folkmusikfestival är det klart att Folkmusik i Linköping återigen ordnar festival. Denna gång den **22-23 oktober**. Detta under den period då det är få festivaler och stämmer fast de då behövs som mest. Bokade grupper är bland annat Garmarna, Hoven Droven & Svegs Ungdomsdansare, Golbang, Groupa, Sågskära, Nära, Moivi, Bordonverkstan, Kandels Kapell, Fatang och Linköping Jazz Orchestra, Björnleret, Löfberg och Pekkari, Bollnäsbygdens spelmanslag, Unga Bodaspelmän och Klintetten. På festivalens hemsida www.folkmusik.nu går det att läsa om festivalens alla grupper.

Scendansforum

Folkmusik i Linköping kommer i samverkan med RFoD även i år att ordna ett scendansforum för folklig dans. Förra året gästades forumet av artister som Sinkelipass, Magnus Samuelsson och Hoven Droven och Svegs Ungdomsdansare. Syftet med forumet är att ge en möjlighet för många

duktiga dansare att visa upp sig för arrangörer och publik, men också att öka intresset för och ambitionerna inom folklig dans på scen. Redan bokade för i år är Transparente Blanche med Mats Edén och Tina Quartey. Dansföreställningarna kommer att äga rum under lördagen den 23 oktober och kan ses av festivalbesökarna.

Studentspelmanslags-VM

Studentspelmanslag från runt om i världen (näja) inbjuds till envig inom den länge förbisedda spelmanslagskonsten. Världens bästa studentspelmanslag kommer att koras. Mästarna från förra året, V-Dala spelmanslag från Uppsala, kommer med säkerhet att göra allt för att försvara sin titel.

Verkstad

En viktig ingrediens under förra årets festival var de olika prova-på-kurserna i polska, slängpolska, halling, balkandanser med mera. För årets festival är redan klart att besökarna kommer att kunna prova på jojk, afrikansk dans, polska för nybörjare, bodapolska (dans och spel), och slängpolska. Det blir även visstuga med Emma Härdelin.

Skrubbspel mm

Förra året fyllde festivalen Nationernas Hus och kommer därför att vara i Folkets Park i år och framför allt då i Cupolen, ett anrikt danspalats av klassiskt snitt. I denna lokal kommer det dessutom finnas musikpub och goda möjligheter till skrubbspel. Det kommer att finnas tillgång till masslogi i festivalens närhet. Hela evenemanget anordnas i samarbete med Linköpings kommun, Östgötamusiken, Östsam, ABF, Studieförbundet och Cityföreningen i Linköping.

Presskontakt:

Jon Söder, jonso870@student.liu.se
013-27 47 06, 0730-50 55 96

Festivalgeneral:

Mattias Olsson, matol@isy.liu.se

Tel dag: 013-286698

Tel kväll: 013-41373

Cittran

Cittran är ett vanligt instrument i folkmusiken. Folkmusikgruppen Getingen har i en reseberättelse berättat om cittran.

Ackordcittran är vanlig i många musikaliska sammanhang, inte minst de folkliga, och uppfinnaren av instrumentet var Adolf Larsson, Zittra-Lasse. Han var född 1857 i Björke, Regna sn.

Som tolvåring började han arbeta som dräng. Han hade fin sångröst och hans husbonde lånade ibland ut honom som underhållare. Betalningen tog husbonden hand om. Så småningom bildade Adolf familj och kom till Sandudden, Finspång. Där arbetade han som kolmottagare vid kolhuset nere vid kajen.

Kolmottagaren tog emot och noterade det träkol som bönder, arrendatorer och torpare levererade. Kolet lastades på prämar som gick till Lotorps bruk, ett av de största järnbruken i Sverige på den tiden. Adolf var religiös och aktiv inom Missionsförbundet. Han fick låna en liten pedalcittra av goda vänner ”för att få musik i verksamheten”.

Man kunde bara spela i en tonart på cittran, men Adolf byggde om pedalinrättningen för fyra tonarter och genom affärsmannen John Fröberg i Lotorp (Sveriges postorderpionjär) sökte och fick han patent. Men Adolf var ändå inte nöjd och hans fortsatta utvecklingsarbete ledde fram till ackordcittran – dessutom försedd med dur/mollomkopplare. Även detta instrument patenterades och medaljbelönades på utställningarna i Stockholms 1897, Norrköping 1906 och Lund 1907.

Hittills hade Adolf, efter en arbetsdag på 12-15 timmar, tillverkat cittrorna hemma i ”Kolkammaren”, som hans lilla stuga kallades. Försäljningen gick bra men instrumentet kopierades av tyska cittrafabriker. Med hjälp av advokaten, politikern och sedermera statsministern Karl Staaf fick han en uppgörelse med tyskarna och fick en stor summa pengar som han använde till att bygga sin stora villa med familjebostad i nedervåningen och cittrafabrik i övervåningen.

Cittrorna – eller Zittrorna, som Adolf skrev – gjordes i flera olika modeller och med varierande antal ackord. Vanligast var

Praktik-zittra n:o 4 med sju ackord. Försäljningen gick genom John Fröbergs postorderfirma i Lotorp och nådde över hela landet och även till Amerika.

Omkring 1915 flyttade Adolf Larsson med sin fabrikation till Finspång. Dessutom köpte han bil och startade taxirörelse. Sonen David fick så småningom överta verksamheten. Adolf Larsson dog 1935, 78 år gammal. Hans cittror finns kvar i många hem och är de välbevarade så är de fortfarande spelbara med den speciella Finspångsklangen

Text: Folkmusikgruppen Getingen

Mer av Harry Holmqvist

I förra numret av Östgötaspel berättade Ingmar Lindstand om Harry Holmqvist. På årsmötet fick vi noter till en midsommarvals, som kan passa bra i sommar.

MIDSOMMARVALS

av Harry Holmqvist,
Norrköping, 10 juni 1948

Albert Gustafsson

Albert Gustafsson, Vingåker var elev till storspelmannen Carl August Lindblom, Rejmyre och var en framträdande spelman i spelmansrörelsens barndom.

Han föddes 1866 i Skedevi och hette från början Wall, men ändrade senare sitt namn till Gustafsson. Sin musikalitet hade Albert ärvt efter sin mor som var en duktig sångerska och musikaliteten gick sedan vidare till Alberts barn som alla spelade. De brukade framträda tillsammans som "Sörmländska spelmansfamiljen" och hade stora

framgångar vid spelmansstämmor och tävlingar. Bland annat vid spelmansstämman vid Båven 1929 deltog Albert med barnen Edvin, Hugo, Harald, Gerda, Hjalmar och Verner. Instrumentbesättningen var fyra fioler, altfiol, cello och bas.

Albert Gustafsson dog 1943 och hans notböckers öden efter hans död är inte kända, men sex av dem fanns i en auktionslåda och letade sig så småningom till den nuvarande ägaren Kajsa-Stina Löfving, Karlstad, som välvilligt ställt dem till förfogande för inskanning och nu kan fås på CD-R. Kajsa-Stina vill att materialet sprids och låtarna används. Det är alltså helt OK att kopiera noterna och skivan till fler användare! Tack Kajsa-Stina!!!

Albert Gustafssons egna notböcker ger en god bild av spelmansrepertoaren på 1930-talet. Den egna traditionen kompletteras med låtar från många olika håll. De båda äldre samlingarna har alltså funnits i Alberts ägo, det är i alla fall troligt eftersom både Vingåkers Hembygdsförening och Södermanlands Spelmansförbund har äldre kopior av samtliga sex böcker i materialet om Albert Gustafsson.

Vill du ha en skiva? Hör gärna av dig till Arne Blomberg, telefon 013-741 48, arne.blomberg@telia.com!

Ett par smakprov från skivan kommer här.

Vals efter Lindblom

Ur notbok efter Albert Gustafsson Wall

Musical score for 'Vals efter Lindblom' in 3/4 time, key of D major. The score consists of five staves of music. The first staff is the melody, and the following four staves are accompaniment. The piece features a waltz-like rhythm with a key signature of two sharps (D major) and a 3/4 time signature. There are repeat signs and a key change to E major in the second staff.

Landerholms Polka

Ur notbok efter Albert Gustafsson Wall

Musical score for 'Landerholms Polka' in 2/4 time, key of D major. The score consists of four staves of music. The first staff is the melody, and the following three staves are accompaniment. The piece features a polka-like rhythm with a key signature of two sharps (D major) and a 2/4 time signature. There are repeat signs and a key change to E major in the third staff.

Kalendarium

Folkmusikaktiviteter i Östergötland och angränsande områden

Söndag 20 juni	Spelmansstämma på Regna Hembygdsgård. Börjar med gudstjänst kl 11, spelmän medverkar. Kl 14 uppträdande av Pär Sörman, mottagare av Dan Anderssonpriset 2003. Upplysningar Britt Lindqvist 0151-800 28
Fredag 27 augusti	Förstämma till Linköpings Spelmansstämma. som hålls i Herrgården vid Valla Folkhögskola. Upplysningar Björn Ek 013-287 412
Lördag 28 augusti	Linköpings Spelmansstämma i Gamla Linköping med efterstämma på Valla Folkhögskola. Upplysningar Björn Ek 013-287 412
Lördag 23 oktober/ Söndag 24 oktober	Linköpings Folkmusikfestival i Folkets Park. Presskontakt: Jon Söder, 013-27 47 06 0703-50 55 96. jonso870@student.liu.se

Jan Andersson

I detta och kommande nummer vill vi försöka presentera styrelsen. Utan någon inbördes ordning börjar vi med Jan Andersson, som presenterar sig själv så här:

Jag heter Jan Andersson och är kassör i Östergötlands spelmannsförbund sedan 3 år.

Jag är 57 år och bor i Norrköping född i Ludvika, uppväxt i Södermanland närmare bestämt Södertälje. Är gift och har tre barn. Arbetar på konstruktionskontor.

Är intresserad av det mesta i musikkväg, dock i första hand folkmusik. Därefter kommer klassisk musik och visor. Har spelat fiol ca 20 år. Spelade lite annat i skolå-

dern, piano och saxofon dock inte folkmusik. Har därför tyvärr ej fått med mig någon Sörmländsk tradition, möjligen lite gammaldansmusik från min dragspelande far.

Medverkar i gruppen Folklekarne här i Norrköping där min fru Ulla också är med och spelar cittra. Dansar också gärna gammaldans och polskor. Övriga intressen är fritidshuset och att vara ute i naturen. Svamp och bärplockning när det är säsong för det.

När det gäller folkmusikens utveckling tycker jag det ska finnas något för alla. Den förnyelse som unga duktiga spelmän och grupper står för tycker jag är spännande. De skulle synas mer i musiklivet allmänt sett. När man är ute på stämmor och festivaler finns både traditionellt spel och mer experimentellt sida vid sida tycker jag. Det är bra. Finns många yngre som spelar traditionellt stilenligt på ett härligt sätt. Det är inte fråga om att låta som en kopia av en gammal spelman. En förnyelse finns alltid tror jag. En ny folkmusikkväg på bred front typ 70-talet är kanske önsketänkande men vore välbehövligt för att få igång fler utövare särskilt ungdomar. Folkmusiken behöver komma in mer på musikskolor på alla nivåer.

Ringarum 10 år!

Stämman på Hembygdssberget i Ringarum firade i år sitt 10-års-jubileum med en stämma med övervägande vackert väder. En av de drivande bakom denna stämma har varit Björn Carlsson, som avtackades för sina 10 år som konfrencier.

Skicka gärna in uppgifter på evenemang och aktiviteter som du tror kan intressera Östgotaspels läsare till redaktor@ostgotaspel.com!

Ta även en titt i kalendariet på vår hemsida, www.ostgotaspel.com, så får du de allra senaste uppdateringarna.

Har du ett evenemang du vill annonsera om på hemsidan, skicka e-post till bjorn@ostgotaspel.com.